

Затверджено
рішенням двадцять першої сесії
Ніжинської районної ради
сьомого скликання від 21 грудня 2018 року

РАЙОННА ПРОГРАМА
розвитку комунального закладу Ніжинської районної ради
«Регіональний ландшафтний парк «Ніжинський» на 2019-2020 роки

Загальна частина

Комунальний заклад «Регіональний ландшафтний парк «Ніжинський» Ніжинської районної ради (надалі – КЗ РЛП «Ніжинський») є природоохоронним рекреаційним комунальним закладом регіонального значення, створеним рішенням 30 (позачергової) сесії 6 скликання Ніжинської районної ради від 04 вересня 2015 року.

Засновником КЗ РЛП «Ніжинський» є Ніжинська районна рада. КЗ РЛП «Ніжинський» є об'єктом спільної власності територіальних громад сіл, селища Ніжинського району.

КЗ РЛП «Ніжинський» у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, зокрема законами України «Про природо-заповідний фонд України», «Про охорону навколишнього природного середовища», постановами Верховної Ради України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, актами місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, цим Положенням, а також іншими нормативно-правовими актами.

Регіональний ландшафтний парк «Ніжинський» був створений згідно рішення Чернігівської обласної ради від 28 травня 2015 року «Про створення регіонального ландшафтного парку «Ніжинський», та розширений згідно рішення Чернігівської обласної ради від 10 вересня 2015 року «Про зміну меж регіонального ландшафтного парку «Ніжинський».

Парк розташований на території Ніжинського району Чернігівської області.

Загальна площа РЛП становить 6122,6991 га.

Обґрунтування Програми

КЗ РЛП «Ніжинський» створено з метою розвитку заповідної справи в області, збереження та відтворення цінних природних комплексів, генофонду рослинного і тваринного світу, забезпечення умов для організованого відпочинку населення на території Ніжинського району, відповідно до статей 5, 23 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», рішенням Чернігівської обласної ради від 28 травня 2015 року «Про створення регіонального ландшафтного парку «Ніжинський», керуючись пунктом 20 частини 1 статті 43, статтею 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Мета та основні завдання Програми

Метою КЗ РЛП «Ніжинський» є збереження, відтворення та раціональне використання природних комплексів, що мають важливе природоохоронне, наукове, освітнє, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення.

Основними завданнями КЗ РЛП «Ніжинський» є:

- збереження та відтворення цінних природних комплексів та природних об'єктів;
- створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних комплексів та об'єктів;
- організація та здійснення науково-дослідних робіт, у тому числі з вивчення природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розроблення та впровадження наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища, відтворення окремих видів флори та фауни, відновлення порушених екосистем, управління та ефективного використання природних ресурсів, організації та проведення моніторингу ландшафтного та біологічного різноманіття;
- проведення екологічної освітньо-виховної роботи тощо.

Опис запланованих заходів:

Заходи щодо охорони рослин та рослинних угруповань

1. Охорона лучних та лучно-болотних екотопів

- Оптимізація існуючого випасу та сінокосіння луків парку відповідно до встановлених норм пасовищних навантажень з урахуванням гідрологічного режиму.

- Організація випасу крупної рогатої худоби на луках парку, відповідно до встановлених норм пасовищних навантажень (кількості худоби, яка випасається) з урахуванням змін гідрологічного режиму протягом року. В умовах перевищення оптимальної чисельності велику рогату худобу необхідно відселювати чи проводити підсівання трав та покращення луків.

Очікувані результати:

- стабілізація площ лучних біотопів;
- зменшення ступеню «агресії» на луки верб (*Salix triandra*, *Salix cinerea* та ін.);
- збереження популяцій представників родини Орхідних (*Orchidaceae*).

Головні виконавці – адміністрація парку.

2.Збереження природних лісів

- Попередження антропогенного забруднення лісів
- Розробка системи моніторингу за лісовими екосистемами, включаючи регулярні рейди щодо попередження розвитку стихійних звалищ, стихійних пожеж тощо.

- Організація винесення в натурі ділянок для короткочасного відпочинку місцевого населення з встановленням місць та розвитком інфраструктури відпочинку.

Очікувані результати: Розвиток системи охорони та рекреаційної інфраструктури буде сприяти збереження лісів парку.

Головні виконавці – адміністрація парку.

- Розробка збалансованої системи лісозахисту та лісовідновлення. На основі відповідних проектних лісогосподарських заходів систематично здійснювати ощадливі санітарні рубки та створювати нові лісонасадження на призначених для цього територіях.

- Проведення оцінки та здійснення інвентаризації старих дерев парку.

Очікувані результати:

- збереження популяцій рідкісних рослин;
- збереження типових деревостанів лісів (включаючи окремі старі екземпляри дуба звичайного, сосни звичайної та ін.);
- збереження типового різноманіття лісових біоценозів.

Головні виконавці – адміністрація парку.

3. Контроль водних екосистем

- Здійснення моніторингових досліджень стану якості водних екосистем та гідрохімії водойм з розробкою заходів щодо попередження евтрофікації, обмеження використання водних ресурсів, заборона проведення гідромеліораційних заходів без відповідного обґрунтування та оцінки впливу на навколишнє природне середовище тощо.

Очікувані результати:

- попередження евтрофікації водойм;
- збереження природного фіторізноманіття;

Головні виконавці – адміністрація парку.

Заходи щодо охорони природних середовищ (екосистем), у тому числі рідкісних типів

4. Охорона водних угруповань формації глечиків жовтих (Nuphareta luteae)

- Виявлення і локалізація місцезнаходження угруповань.

Очікувані результати: визначення місць поширення та локалізації.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП

- Нанесення місць локалізації на карту РЛП.

Очікувані результати: виявлення просторового розташування;

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Проведення інвентаризації.

Очікувані результати: визначення кількісних параметрів, виявлення якісних показників.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Виявлення особливостей екологічних умов поширення угруповання.

Очікувані результати: визначення екологічних умов зростання і поширення.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Встановлення інформаційних знаків у місцях поширення.

Очікувані результати: інформування місцевого населення, підвищення рівня екологічної культури.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП

5. Охорона водних угруповань формації латаття білого (Nymphaeeta albae)

- Виявлення та локалізація місцезнаходження угруповання.

Очікувані результати: визначення місць поширення та локалізації.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Нанесення місць локалізації на карту РЛП.

Очікувані результати: виявлення просторового розташування.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Проведення інвентаризації.

Очікувані результати: визначення кількісних параметрів, виявлення якісних показників.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Виявлення особливостей екологічних умов поширення угруповання.

Очікувані результати: визначення екологічних умов зростання і поширення.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Встановлення інформаційних знаків у місцях поширення.

Очікувані результати: інформування місцевого населення, підвищення рівня екологічної культури.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП

Заходи щодо охорони тварин

6. Сприяти та запобігати погіршенню умов мешкання рідкісних видів комах.

- Запобігання хімічного забруднення прісноводних водойм.

Передбачає:

а). щомісячні, протягом усього року, відбори проб води, проведення їх аналізу;

б). візуальне спостереження і запобігання скиду в прісноводні водойми шкідливих речовин місцевим населенням та фермерами (в першу чергу з сільгоспугідь).

Очікувані результати: підтримка нормального стану прісних водойм, що сприятиме нормальному розвитку личинок охоронюваних видів бабок, в тому числі **Коромисла зеленого** *Aeshna viridis* (Eversmann, 1936). Личинки

бабок в свою чергу доцільно використовувати як біоіндикатор хімічного стану водойм, контролюючи таким чином якість виконаних охоронних заходів.

Виконавці: залучені на умовах співробітництва фахівці місцевих хімічних лабораторій. Інспектори ПНДВ.

- Запобігання незаконній заготівлі рогозу.

Передбачає:

а). проведення розрахунку лімітів заготівлі рогозу в об'ємі, що не становить загрозу відсутності субстрату при відкладанні яєць охоронюваними видами бабок;

б). контроль за дотриманням лімітів при заготівлі рогозу.

Очікувані результати: заготівля рогозу в рамках науково обґрунтованих лімітів, що дозволить залишати достатні за площею резервати для відкладання яєць личинками охоронюваних видів бабок, в тому числі **Коромисла зеленого** *Aeshna viridis* (Eversmann, 1936).

Виконавці: залучені на умовах співробітництва фахівці НДІ, або фахівці відповідних кафедр місцевого університету. Інспектори ПНДВ.

- Запобігання незаконного колекціонування рідкісних видів комах.

Передбачає:

а). виготовлення та розповсюдження серед інспекторів коротких, добре ілюстрованих польових визначників охоронюваних видів комах (буклетів);

б). візуальний контроль інспекторами на ділянках парку за дотриманням заборони збору охоронюваних видів комах для колекцій.

Очікувані результати: унеможливлення незаконного збору охоронюваних видів комах колекторами, що дозволить зберегти популяції багатьох рідкісних видів, в тому числі **Мнемозини** *Parnassius mnemosyne* (Linnaeus, 1758).

Виконавці: залучені на умовах співробітництва фахівці однієї з місцевих типографій. Інспектори ПНДВ.

- Збереження старих ділянок лісу.

Передбачає: залишення при проведенні санітарних рубок старих ділянок лісу, невеликих площ (до 1 га), в якості резерватів для розвитку охоронюваних видів комах, чий життєвий цикл пов'язаний зі старою (омертвілою) деревиною.

Очікувані результати: збереження старих, невеликих за площею ділянок старого лісу сприятиме збереженню рідкісних видів комах, що пов'язані з цими ценозами. До таких видів в першу чергу відносяться **Мегариса перлата** *Megarhyssa perlata* (Christ, 1791) та **Бджола-тесляр звичайна** *Xylocopa valga* (Gerstaecker, 1872).

Виконавці: Інспектори ПНДВ.

- Механічний захист мурашників.

Передбачає: виготовлення та встановлення в лісі дерев'яних огорож навколо знайдених мурашників рідкісних видів мурах.

Очікувані результати: встановлення дерев'яних огорож, які захистять мурашники від механічних пошкоджень людиною, автотранспортом, дикими,

або свійськими тваринами. Це дозволить покращити стан популяцій рідкісних видів мурах, таких як Мурашка лісова руда *Formica rufa* (Linnaeus, 1761).

Виконавці: Інспектори ПНДВ.

7. Заходи щодо охорони риб та рибного господарства.

- Встановити спеціальні правила рибальства для території РЛП.

Очікувані результати: обмеження використання дрібновічкових зябрових сіток для спеціального використання водних живих ресурсів, заборона в період нересту перебування за будь-яких потреб на човнах в акваторіях, що є нерестовищами; чітке визначення можливих місць ведення любительського рибальства; в період критичних гідроекологічних ситуацій (передзаморні явища) передбачення можливості спеціальних гідромеліоративних відловів рибних ресурсів.

Головні виконавці: Адміністрація РЛП.

- Створення штучних нерестовищ для цінних аборигенних видів риб на території парку.

Очікувані результати: Покращення умов нересту риб буде сприяти відновлення чисельності аборигенних видів риб в регіоні.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Розчищення русла малих річок та водотоків для можливості міграцій певних видів риб для нересту.

Очікувані результати: покращення умов мешкання риб. безперешкодна міграції в різні ділянки водойм буде сприяти відновлення чисельності аборигенних видів риб в регіоні.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Зариблення аборигенними видами риб акваторій РЛП.

Очікувані результати: створення окремих водойм з високими показниками продуктивності риб буде сприяти розвитку аматорського рибальства та збільшувати рекреаційний потенціал території.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

8. Збереження рідкісних видів земноводних та плазунів та контроль за їх чисельністю.

- Проведення постійного моніторингу за чисельністю видів *Lissotriton vulgaris*, *Bombina bombina*, *Emys orbicularis* та проведення заходів щодо запобігання порушення типових місць мешкання.

Очікувані результати: підвищення та стабілізація чисельності, попередження загибелі.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Обмеження лісгосподарської діяльності та розвитку рекреації у типових місцях мешкання *Vipera berus*, *Lacerta vivipara*.

Очікувані результати: збереження місць перебування, стабілізація та підвищення чисельності, попередження загибелі.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП

9. Збереження рідкісних видів птахів та контроль за їх чисельністю.

- Моніторинг за станом рідкісних видів птахів та обмеження доступу до місць їх гніздування.

Очікувані результати: передбачається, що вивчення місць гніздівлі рідкісних видів птахів дозволить та обмеження доступу до них відвідувачів буде сприяти відновленню чисельності раритетної орнітофауни.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП

10. Збереження вразливих видів ссавців

Для покращення екологічної ситуації для вразливих видів бажано розробити спеціальні рекомендації щодо менеджменту насамперед екологічних умов. Адже чисельність деяких ссавців продовжує скорочуватися, не дивлячись на те, що їх ресурси вже тривалий час не зазнають безпосереднього використання з боку мисливства чи інших видів господарської діяльності людини. Звичайно, що різні тварини потребують і запровадження різних заходів, які у повній мірі відповідали б їхній екології.

- Створення умов для мешкання рідкісних видів кажанів.

Очікувані результати. Мала, як для лісової зони, видова різноманітність кажанів, відсутність або низька чисельність на значній території окремих видів і ймовірна загибель від отруєння пестицидами за межами потребує спеціальних заходів впровадження спеціальних біотехнічних заходів, а саме: збереження старих дуплистих дерев, обмеження застосування пестицидів у прилягаючих до РЛП місцевостях, споруджування спеціальних дуплянок та контроль за їх використанням кажанами буде сприяти відновленню чисельності видів. Реалізація цих заходів дозволить збільшити чисельність рідкісних видів кажанів.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Покращення умов мешкання вовків лісового та сірого.

Очікувані результати. Традиційне ведення лісового господарства з рубками догляду та скорочення площі лісів, їх фрагментація та знищення фруктових дерев (лісові груша, яблуня тощо) призводить до зменшення чисельності виду.

Захід передбачає: збереження дуплистих дерев. посадку у лісах груш та яблунь, з'єднання осередків мешкання коридорами в процесі створення екологічної мережі.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Збереження мишівки лісової в межах РЛП.

Очікувані результати. Чисельність і ареал виду скорочуються через зменшення площі лісів та їх фрагментацію а також у результаті ведення лісового господарства з рубками догляду. Відновлення та збереження лісових луків з високим травостоєм.

Заборона випасу великої рогатої худоби у місцях поширення виду. Збереження дуплистих дерев.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Покращення умов мешкання хом'яка звичайного.

Очікувані результати. Для виду виникли ряд загроз, а саме: раніше – безпосереднє винищення, зараз – фрагментація ареалу, трансформація природних біотопів у агроценози, забудова, надмірне використання луків для випасання худоби.

Захід передбачає заборону полювання з собаками на будь-які види дичини, з'єднання осередків мешкання коридорами в процесі створення екологічної мережі, відновлення осередків природної рослинності на луках.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Збереження популяції горностаю у межах парку

Очікувані результати. Раніше – загибель під час видобутку мисливцями ондатри за допомогою капканів, зараз – фрагментація ареалу.

Захід передбачає повсюдне збереження дуплистих дерев, трав'яних і очеретяних заростей та відновлення чисельності водяної нориці – основної жертви хижака.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Відновлення популяції тхора степового.

Очікувані результати. У результаті трансформації степових та лучних біотопів у агроценози чисельність виду значно скоротилася. Захід передбачає заборону або обмеження полювання з будь-якими породами собак на будь-які види дичини, відновлення степових та лучних ділянок, заборону використання пестицидів у місцях мешкання виду.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Відновлення популяції тхора лісового.

Очікувані результати. Для виду виникли ряд загроз, а саме: в минулому – загибель під час видобутку мисливцями ондатри за допомогою капканів, зараз – фрагментація ареалу. Захід передбачає повсюдне збереження дуплистих дерев, трав'яних і очеретяних заростей, відновлення чисельності водяної нориці – основної жертви хижака.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

- Реалізація біотехнічних заходів з метою покращення умов мешкання ссавців.

Очікувані результати:

Сприяння кращому виживанню не лише рідкісних видів, а й тих, ресурси яких використовуються у мисливському господарстві, за допомогою впровадження спеціальних біотехнічних заходів, які нормовані підзаконними актами. Впровадження біотехнічних заходів буде покращувати умови мешкання ссавців особливо в зимовий період.

Будівництво штучних місць гніздування для птахів;

Штучна зимова підгодівля диких тварин.

Головні виконання - Адміністрація РЛП.

11. Інформаційне забезпечення природоохоронної діяльності.

Захід 1. Виготовлення та встановлення інформаційних щитів природоохоронного змісту. Пропонується упродовж 2019 року встановити 25 інформаційних щитів природоохоронного змісту (інформаційні щити протипожежного змісту, попередження несанкціонованих сміттєзвалищ).

Форма щитів – стандартна, матеріал для виготовлення – пластик-металеві .

Очікувані результати:

- поінформованість населення та відвідувачів;
- попередження несанкціонованого природокористування.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

Захід 2. Виготовлення та встановлення інформаційно-охоронних знаків. Пропонується встановити 20 одиниць знаків упродовж 2019 року.

Форма знаків – стандартна, матеріал для виготовлення – пластик-металеві.

Очікувані результати:

- поінформованість населення та відвідувачів;
- попередження несанкціонованого природокористування.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

12. Заходи щодо розвитку еколого-просвітницької діяльності.

Підвищення рівня екологічної культури відвідувачів та мешканців регіону.

Захід 1. Виготовлення експозиційних меблів (музей природи) для проведення виїзних екологічних уроків.

Форма меблів – експозиційна, матеріал для виготовлення – пластик, дерево.

Очікувані результати:

- інформування місцевого населення;
- підвищення рівня екологічної культури.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

Захід 2. Систематичні публікації працівників РЛП на природоохоронну тематику в засобах масової інформації.

Очікувані результати:

- підвищення рівня екологічної культури;
- екологічна поінформованість населення.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП, лісгосп.

Захід 3. Видання буклетів, поліграфічної продукції про екологічну цінність території РЛП.

Очікувані результати:

- екологічна поінформованість населення;
- підвищення рівня екологічної культури.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП, сільські ради.

13. Заходи щодо розвитку наукових досліджень та моніторингу довкілля.

Забезпечення управлінських рішень науковими даними.

Захід 1. Проведення досліджень на ботанічних пробних площах і фенологічних маршрутах (необхідно здійснювати у різні сезони року під час вегетаційного періоду).

Очікувані результати:

- поповнення наукових фондів;
- отримання наукової інформації.

Головні виконавці – вчені регіону.

Захід 2. Проведення досліджень за чисельністю рідкісних та зникаючих видів тварин.

Очікувані результати:

- поповнення наукових фондів;
- отримання наукової інформації.

Головні виконавці – вчені регіону.

14. Заходи щодо очищення водойм та водних об'єктів, які знаходяться на території РЛП.

Захід 1. Видалення осаду, мулу на дні водойми. Очищення з використанням одноковшевої самохідної виймально-навантажувальної машини.

Очікувані результати:

- Відновлення продуктивності водойми;
- відновлення гідрологічного режиму водного об'єкту;
- можливість створення місця довгострокового відпочинку;
- створення місць для любительського та спортивного рибальства.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП, Ніжинське МУВГ.

15. Заходи щодо відновлення транспортних засобів КЗ.

Захід 1. Відновлення дерев'яних елементів борту транспортного засобу «причіп 2ПТС-4».

Очікувані результати:

- відновлення транспортного засобу;
- Подовження строку служби основного засобу.

Головні виконавці – Адміністрація РЛП.

Очікувані результати

Виконання завдань дозволить досягти довгострокових цілей створення РЛП «Ніжинський», а саме: зберегти цінні природні та історико-культурні комплекси, гармонізувати природокористування в районі розміщення парку, відновити природний стан водно-болотних комплексів при невиснажливому рекреаційному використанні цієї території, створити осередок екологічно-просвітницької роботи в регіоні.

Організація виконання Програми

Виконавцем Програми є Адміністрація РЛП.

Фінансування Програми

Виконання природоохоронних заходів за рахунок коштів фонду охорони навколишнього природного середовища обласного бюджету.

Фінансування КЗ РЛП «Ніжинський» здійснюється за рахунок будь-яких джерел не заборонених законодавством.

КЗ РЛП «Ніжинський» самостійно здійснює у відповідності до чинного законодавства оперативний, бухгалтерський облік та веде статистичну звітність.

Джерелами надходження коштів КЗ РЛП «Ніжинський» є:

- кошти районного бюджету;

- кошти сільських рад, землі яких входять до регіонального ландшафтного парку «Ніжинський»;
- надходження за рахунок коштів інших бюджетів відповідно до законодавства;
- інші джерела фінансування, не заборонені діючим законодавством.

Інформативне забезпечення Програми

Директору комунального закладу «Регіональний ландшафтний парк «Ніжинський» Ніжинської районної ради щорічно звітувати про виконання Програми на засіданні постійної депутатської комісії з питань бюджету, соціально-економічного розвитку району та комунальної власності.

Директор комунального закладу
«КЗ РЛП «Ніжинський»

Мельникович С.Д.